

Т.З. МАЛАНЮК,
старший викладач кафедри організації
туризму та управління соціокультурною
діяльністю ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені
Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ ПАМ'ЯТКИ БОЙКІВЩИНИ ЯК ОБ'ЄКТИ ТУРИЗМУ (НА ПРИКЛАДІ РОЖНЯТІВСЬКОГО РАЙОНУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

У статті проаналізовано історико-культурні пам'ятки етнографічного району Бойківщини Рожнятівського району Івано-Франківської області.

Розкривається питання щодо перспектив використання ресурсного потенціалу даного регіону для потреб туризму і екскурсійної діяльності.

Ключові слова: історико-культурні пам'ятки, культурна спадщина.

Постановка проблеми. Історико-культурна спадщина завжди відіграла важливу роль у розвитку туризму. У багатій історико-культурній спадщині Прикарпаття визначне місце належить пам'яткам Рожнятівського району, який знаходиться в межах етнографічного району Бойківщини.

Історико-культурні пам'ятки, які залишились збереженими на території даного краю, є не лише суто регіональною цінністю, а й складовою частиною історико-культурної скарбниці України, надбанням світової цивілізації. Вони становлять значний потенціал для розвитку туризму регіону, проте ще недостатньо використовуються.

Мета статті є висвітлення історико-культурної спадщини етнографічного району Бойківщини в межах Рожнятівського району Івано-Франківської області та визначити перспективи використання для потреб туризму.

Результати дослідження. Досвід багатьох країн світу засвідчує, що історико-культурні об'єкти можуть бути визначальними у формуванні попиту на туристичні ресурси і впливати на отримання значних доходів. [4, с. 34-37].

Етнічний район Бойківщина в межах Рожнятівського району, також володіє рядом цікавих історико-культурних пам'яток, так як свого часу підпадав під правління різних урядів, на його територіях проживали не тільки українці, а й угорці, поляки, євреї, які безперечно приносили «нове дихання», особливості для містобудування, архітектури, деяких культурних традицій. [6, с. 43].

Унікальною історико-культурною пам'яткою Рожнятівщини є Ангелівська домниця, яка знаходиться неподалік села Ясень, у мальовничому урочищі Ангелів. Доменна піч належить до пам'яток науки і техніки України 1810 р. Ця гута була єдиним в той час в Галичині підприємством по виплавці заліза, яке було засноване українцем, львівським єпископом Ангеловичем. Після смерті Ангеловича в 1814 році це підприємство працювало тільки короткий час, коли ж стало ясно, що все ж таки залізна руда, яку тут добувають, не годиться для

вилавки високоякісного заліза, а наслідник Ангеловича митрополит Левицький наказав в 1818 році закрити виробництво.

Ангелівська домниця на той час належала до греко-католицької консисторії у Львові. Мала 12 шахт, одну велику піч, дві гамарні, кузню для виробництва цвяхів. Деякі історики того часу твердили, що тоді Галичина виплавляла більше заліза, ніж така держава як Португалія. За передбаченням одного з тодішніх науковців запасу залізної руди в Карпатах могло вистачити на кілька сотень років [3, с. 4].

Особливе місце серед пам'яток Рожнятівщини займає «Кедрова палата» митрополита Андрея Шептицького. Ще у 1892 році в урочищі Підлюте львівський митрополит Сильвестр Сембратович купив шість гектарів Лютої гори і побудував тут митрополичі палати, які називали ще «Кедровими палатами». Таку назву будинок отримав, бо побудований був із кедрів, які й досі ростуть у цій місцевості. Але в роки першої світової війни кедрову палату було сильно зруйновано. І вона вже не була придатною для проживання і відпочинку. Через деякий час митрополитом став відомий діяч греко-католицької церкви Андрей Шептицький. Саме він почав розбудовувати територію Підлютого, у яких могло одночасно проживати до 400 осіб. До Підлютого почали приїжджати люди й пити сірководневу воду – лікувалися. З часом курорт у Підлютім набув величезної слави і став приваблювати до себе багатьох людей з недугами і просто тих, хто хотів приємно і цікаво відпочити в Карпатах. Місцеві джерельні води легко солені, з домішками вуглеводню, йоду, вуглекислоти, використовували для купелів і пили. Вода наближається за своїм мінеральним вмістом до вод Трускавця. [5, с. 90-92].

Сліди життя людини на території Рожнятівщини починаються з глибокої давнини. Гірські і передгірські території, до яких відноситься і Рожнятівщина, характеризуються, внаслідок їх особливого географічного положення, уповільненістю історичного розвитку і консервативністю матеріальної культури. Одним із перших таких поселень на території Рожнятівщини був Нижній Струтин, який знаходиться біля містечка Рожнятів. За даними відомого українського археолога Ярослава Пастернака (1882 – 1969 р.р.) праісторичне поселення було тут уже в IV – другій половині III тис. до н. е. Тут знайдені пам'ятки культури, які відносяться до культури шнурової кераміки (кінець III - перша половина II тис. до н. е.). До більш пізньої доби відносяться пам'ятки культури карпатських курганів (II – V ст. н.е.) [10, с. 35-37].

Ярослав Пастернак, який у «Літописі Бойківщини» (Самбір, 1838 р.) надрукував статтю про унікальну пам'ятку минулого Стутинське городище, де пише: «У долині р. Чечви, на стародавньому шляху, що у княжу добу лучив Галич через Калуш, Долину, Болехів з переходом на той бік Карпат, лежить у Долинському повіті село Струтин Нижній. Розкинулось воно знизу на правому березі Чечви, а ліворуч на південь від села знаходиться «Замчище», не нотоване досі ніде в світі». Ріка Чечва та її притока потік Дубрівник обіймають там з трьох боків стрімкий язик, що клином врізається від заходу в річище Чечви, і на самому кінці язика розміщене старе городище, поділене від головного масиву

ровом та валом. Місце вибрано справді пригоже: з одного боку дуже широкий яр Дубрівника із кам'янистим, непорослим стоком, з другого – стрімкий спад до широкої долини Чечви, а з третього висипано вал та глибокий перед ним рів. І вид із замчища дуже широкий, як треба для оборонного місця: з одного боку видно у широкій долині Чечви, як на долоні, цілий Струтин Нижній, далі до рікою містечко Рожнятів і за п'ять кілометрів віддалений Сваричів, а з другого боку біля городища широке поле із залісненими горбами та «Верхісником» (449 м) на задньому плані».

Матеріали, знайдені тут, відносяться до IX, X, XI століть. Вони свідчать про глибокі історичні корені нашого краю, високу матеріальну культуру наших предків [9, с. 254].

На території Рожнятівщини розташований чи не єдиний у світі пам'ятник святої тверезості «Кам'ний хрест». Пам'ятка являє собою литий з металу Хрест, привезений зі Львова. Його встановити, як пам'ять і засторогу недбайливим газдам – пиякам на місці спаленої корчми [1, с. 8].

Відомо, що Рожнятівщина здавна-давен славна старовинними пам'ятками сакральної культури. Одним із таких є скит святого Андрея. В урочищі Лужки, яке розкинулося в центрі гірського масиву Карпат – Горганах, на віддалі шести кілометрів від с.Осмолоди, розташована одна з дочірніх обителей Унівської Лаври – Святоандреївський скит.

Історія скита починається 1935 року. Проте відомо, що вже в XV ст. урочище належало до дібр Перегінського монастиря, а пізніше стало власністю галицьких митрополитів. У XIX ст. неподалік урочища виникає поселення сезонних робітників дроворубів, і саме для їхньої душпастирської опіки митрополит Андрей Шептицький організував скит [2, с. 4].

Сьогодні Бойківщину вважають своєрідним заповідником найцікавіших зразків народної церковної архітектури. Основним досягненням бойківської школи традиційного храмубудування стала розробка конструкції завершень зрубу на основі так званих заломів і, відповідно, розбудова висотної композиції храмових споруд. Саме завдяки освоєнню цих архітектурно-конструктивних прийомів народні будівничі Бойківщини створили низку визначних творінь храмової архітектури, які увійшли в скарбницю національних надбань українського народу [7, с. 43-48].

Давні традиції храмового будівництва як галицької, так і бойківської школи, збережені сьогодні на території Рожнятівського району увібрали такі сакральні пам'ятки: церква Різдва Пресвятої Богородиці XVII ст. с. Берлоги, церква Воздвиження Чесного Хреста 1769 р. с. Князівське, церква Святого Миколая 1760 р. с. Сливки, церква Архистратига Михаїла 1745 р. с. Цінева.

Оскільки Рожнятівщина є регіоном, що зазнав на собі сплетіння історичних та культурних подій, то цілком зрозумілим є присутність старих майже наполовину зруйнованих фортець чи замків, які тримають в собі багато таємниць. Перегінська фортеця і свій час була неприступною твердиною, яке було з усіх сторін оточене високою стіною з частоколом наверху і глибоким, заповненим водою, ровом. На жаль, сьогодні від колишньої фортеці зберігся

тільки один будинок, що використовується під комунальне житло. Він розміщений в центрі селища неподалік від Перегінської загальноосвітньої школи. Незважаючи на те, що стіни фортеці давним-давно трозсипалися і мало чим нагадують оборонну фортифікаційну споруду, проте в минулому Перегінська фортеця слугувала пунктом перепони для татарських нападників. З нею пов'язані неймовірні історії, перекази, якими діляться місцеві мешканці [8, с. 458].

Розглядаючи Бойківщину в межах Рожнятівського району, як перспективну територію щодо перспективи використання в туризмі, можна відзначити такі його переваги:

- Наявність значної історико-культурної спадщини регіону, в т.ч. пам'яток княжої доби, Польського та Австро-Угорського періоду;
- Зручне транспортне сполучення, з перспективою відновлення вузькоколійної залізниці;
- Наявність музеїв, в тому числі музею «Бойківщина» в с. Цінева та музею І.Вагилевича в с. Ясень;
- Збережені звичаї та традиції етнографічного району Бойківщини.

Таким чином збережена історико-культурна спадщина Рожнятівського району сприятиме розвитку туризму на Прикарпатті.

Список використаних джерел:

1. Бувальщини Рожнятівського замку: з минулого [Текст] // Вісті Бойківщини; гол.ред. В.Васильків. – 1992. – 16 жов. – № 58.
2. Архітектура Рожнятова [Текст] // Вільне слово; гол.ред. Плахта В. – 1991. – 20 трав.
3. Галюк, М. Д. Водні ресурси Івано-Франківської області [Текст]: інформ. посіб. / М. Д. Галюк. – Яремче, 2001. – 156 с.
4. Гетьман, В. Курортно-рекреаційні системи Українських Карпат [Текст] / В. Гетьман // Український географічний журнал. – 1999. – № 3. – С. 34–37.
5. Грень, Є. В. Велет духа жорсткої доби [Текст] / Є.В.Грень. – Л: Місіонер, 2004. – 297с.
6. Гурський, Р. Рожнятівщина край Бойківський чарівний [буклет] / Р. Гурський. – Рожнятів: Добра справа, 2001. – 46 с.
7. Новосолов, О.В. Архітектурна спадщина Бойківщини XVII – початку XX ст. [Текст] / О.В. Новосолов, Т.З. Маланюк // Карпатський край. – 2013. – №3. – С.41–49.
8. Пам'ятки архітектури України. Рожнятівський район [Текст]: енциклопедичний довідник / авт.-упоряд. Р. Сав'юк та ін. – К.: Наукова думка, 1992. – 717 с.
9. Прикарпаття спадщина віків. Пам'ятки природи, історії, культури, етнографії [Текст] / наук. ред. М. Кугутяк. – Львів: Манускрипт, 2006. – 567 с.
10. Мій рідний край – Прикарпаття [Текст] / ред. В. Кононенко. – Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 376 с.